„ЗАСТАВА“ изилази трипут у недељи: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на пола године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец дана . . . . . 1 „
за Србију:
(у сребру)
на годину 120 гроша, на пола године 60 гроша
а на четврт године 30 гроша чар.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по количини врста листа места које заузимају из оваких ситних петит слова, и за сваку врсту плаћа се увек по 6 новчића, а за жиг сваки пут башка по 30 новч.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући под бројем 11 и 12 у дунавској улици.

Рукописи не враћају се натраг.

БРОЈ 35. У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 22. МАРТА 1872. ГОДИНА VII.

Досада су ове обштине поднеле представку ради потврђења саборских закључака и ограду против сабора ad hoc:

Нови Сад, Сомбор, Панчево, Вршац, Вршац, Шид, Ст. Бечеј, Кула, Мокрин, Ириг, Жабаљ, Српска Кларија, Рудна, Ст. Футог, Черевић, Беочин, Пешта, Темишвар, Сонтомаш, Каменица, Горњи Карловци, Јазак, Огулин, Баја, Вел. Бечкерек, Бела Црква, Врдник, Суботица, Паланка, Бесдра, Сивац, Делиблато, Гај, Дубовац, Турија, Сента, Варјаш, Тител, Шиклош, Н. Бечеј, Фелдварац, Вуковар, Госпођинци, Чуруг, Меленци, Дероње, Земун, Дивош, Мол, Осек, Чаково, Плашки, Мирковци, Грк, Товарник, Итебеј, Неузина, Ечка, Кленак, Сегедин, Костајница, Рума, Каћ, Оросламош, Сириг, Деска, Н. С. Иван, Санад, Ђала, Кусић, Лесковица, Калуђерово, Брђани, Црна бара, Горњи Ковиљ, Доњи Ковиљ, Лок, Вилово, Сентиван, Ђурђево, Мошорин, Ватин, Брод, Влајковац, Јабука, Мраморак, Иланца, Јарковац, Томашевац, Пирош, Бобота, Товаришево, Надаљ, Будим, Стари Врбас, Стапар, В. Гај, Јарак, Ст. Кер, Лединци, Станчић, **Оточац, Дињаш, Илок, Загреб, Крчедин, Блиња, Ердевик, Парац, Тремушњак, Дента. — Свега 111.**

У НОВОМ САДУ 21. марта.

Енглезима се сад са три стране брига задаје: са стране Американаца због алабаманске размирице, са стране Француске, што је ова одказала трговински уговор, и са стране Русије, што ова хоће да Севастопољ утврди, и под видом трговинског пристаништа такође пристан за ратне лађе направи. Французи нешто злурадо, а нешто у нади, да ће у Русији савезника добити, радују се том, што Русија у Севастопољу предузима; Гамбетов лист „Француска република“ доказујући, да је кримски рат више штетан, него користан по Француску био, вели: да ће Русија после укрепљења у Криму опет онако, ако не и јаче на истоку ојачати, него што је ојачала после битке Наваринске. Русија се вели, може још надати, да ће у Француској поуздану савезницу добити — требало је казати: наћи. — Руски лист „Биржевије Вједомости“, саобштавају веома значајан чланак о дужностима Русије према Русима у Аустро-Угарској. Он пише:

„С погледом на немачко-француски рат, вели исти лист, несме се тадашњи одношај Русије према Прусији називати просто неутралност. То је признао и цар Виљем, захваливши само Русији, али не и осталим силама. Русија је, по мњењу пишчевом, за време пруског рата „важне услуге“ учинила, које су је шта више стале трошка и жртава. По том Русија има право, као што је и Прусија радила, смело приступити целима, које јој њезина политика прописује, и на исти начин рачунати на потпору од стране Прусије. У политици нису довољне захвале, и поново задобивене користи на Црноме Мору још нису такова накнада, која одговара оним добрим услугама.

Комасацнја руске области, вели се даље, престала је са царицом Катарином II.; од то доба није ни корак даље учињен. Дочим је руски народ више народности својој царевини утеловио, он је, тако рећи, заборавио, да још под туђом немилосрдном владавином има Руса.... Русија је истина за своје племенске и верозаконске сроднике на истоку нешто учинила; али за оне, који су с њоме од једног меса и крви, за Русе у Галицији, Буковини и Угарској, премда су исти у најновије доба под пољским, мађарским, немачким и шта више под румунским јармом више трпели но икада — за те она још ништа није учинила.

Нама се чини, да данас ништа не смета, да се Русија по примеру Прусије и Италије сети својих остављених синова. Наши међународни одношаји су бољи него ма у ког другог народа. Ми сад немамо никаквог снажног противника у Европи. Немачка неможе ништа против нас учинити, кад се иде за тим, да се такова цел постигне, као што је и сама исто постигла не само без нашег противљења него шта више, ми смо је у томе још потпомагали. Француска снага је заузета плаћањем ратних трошкова и организацијом своје војске. Осветничке тежње везују руке не само њојзи него и Пруској. Енглеска има доста главобоље због Индије, фенјевских покрета, интернасионала и рачуна с Америком. Само су Русији руке слободне и она није без користи преживела петнајстогодишњу периоду реформа. Русија од год. 11853. несме се никако упоредити са Русијом сд г. 1872. Наша народна самосвест челичи се брзо и ми мислимо, да руски публициста сад већ сме показивати на Карпате и следовати примеру онога талијанског родољуба, што је повикао Виктору Емануилу: Osez, Sire, oosez! (Покушајте, сир, покушајте!)“

Мађарски листови Деакове и владине странке опет се узрујале неким путовањем Чеха у Загреб, Хрвата у Праг, и обоји Кошуту у Турин. „П. Наплову“ дописују о том из Загреба:

„Чешки одасланици, који се овде већ неколико дана баве, споразумели су се са вођама хрв. опозиције у томе, да се Кошуту одправи једна колективна адреса. У истој адреси, које је текст дефинитивно утврђен, позива се Кошут, да се у своје отачаство врати и ујамчује му се подпора чешке и хрватске опозиције. С тим налогом полази једна депутација у Турин, у којој ће из Загреба учествовати др. Маканец и одветник Копач а од стране речке хрватске опозиције одветник Бачић. Осим тога одаслаће се из Загреба једна депутација у Праг, коју ће Вончина предводити, и уједно споразумети се са Ригером, Палацким и Клаудијом у погледу даље заједничке акције.“

Између осталог има „Хети Кроника“ један допис из Загреба, који је пун интересантих података овој о ствари. Дописник вели: „Даклем и Скрајшовски и Олива дошли су овамо, да још жешће разпирују ватру. Чеси су у агитовању врло вешти, а код нас зато има врло згодног земљишта. Двојица чешких одасланика сложили су се са свима вођама хрватске опозиције, што ји није млого труда стало, почем се још од времена хохенвартова између Загреба и Прага живахна коресподенција води. Чешка господа поднесоше вођама народне странке следећи план: да странка једним манифестом или другим каквим свечаним начином обнародуіе солидарност интереса чешке и хрв. државоправне опозиције, и да исту значајним каквим делом целој монархији очитује.

То је предлог чешки одасланика. Та идеа је овде у Загребу од чести прихваћена, од чести пак не. Ултранародњаци — а тих има сада у претежној већини, у својише поменути предлог с одушевлењем.

За тим беше говора о томе, каквим делом да се покаже монархији солидарност интереса чешке и хрватске опозиије? и при овој тачци показаше чешка господа своју вештину. Они поднеше предлог, да се како у Хрватској тако и у Чешкој ради глорификације Л. Кошута очитују на целу државу протезајуће се огромме манифестације, и да се хрв. опозиција са народних скупштина, у адресама и задружним одлукама обрати на туринског „изгнаника“ с позивом, да се што пре у домовину своју поврати и судбу Угарске а посредно и целе монархије у руке прими.

Не могу рећи о овом плану да се одвећ допао. Дефиктивне одлуке нису донесене у погледу тога. За кратко време посети ће неки од хрватске народне странке Чехе у Прагу, и ту ће ствар онда конечно решити.“

После додаје „Реформа“ ове примедбе:

„Не сумњамо се нимало, да ће том савету приступити и г, Бабеш, који у „Албини“ овако пише: „Зар невидите, да ће назив „деакиста“ постати скоро истоветно са иитковом, варалицом и харамијом“. — Фала доброј вољи г. Бабеша у деоби титуле, ал' нису нам од потребе: нека их сам задржи и носи у миру као и досада. (Тим гласом од прилике, одговарају размажена деца на батине. У.)

Није, на послетку, немогуће, да ће се наћи и пети у дружини, и иначе велики заштитник Хрвата и Чеха, Москов, који нам је и ономад претио својим умешајем. Данас већ јасније разлаже исти руски лист, како разуме тај умешај у корист народности, да се т. ј. оно земљиште од Угарске и Галиције, на ком живе Руси, присаједини Русији. Ако се међутим склопи с Кошутом дружина петорице, онда за „остали Мађарорсаг“ може бити опет разговора о руској секундогенитури.

Већ томе се не смемо надати, да ће у дружини бити и шести, ма да не смемо јемчити, да неће и Србима доћи кола. Па онда, ако Кошут није избирач, доћиће и седми, па и осми, те ћемо имати врло забавну појаву. (Тој „забави“ имали би ви доста „забавити“. У.)“

Незнамо хоће ли у том путовању бити више истине, него у ономе, што су исти листови разтрубили били о бавлењу неки Срба у Загребу, у време хрв. сабора, кад се ломила хрватско-угарска размирица, и кад је тим листовима требало, да у Хрватима побуде неповерење према Србима, шта више да и Хрвате народне странке одкину од хрв. народа. Сад опет ове путове употребљују исти листови као баук према мађарској опозицији. Рекосмо, ми незнамо, колико је у реченим гласовима истине: али ако је има, то је зајиста и време томе дошло. Тежко је већ веровати у измирење Славена са Мађарима, али ако је још могуће, то је само могуће са оним, с ким смо се и свадили. Кошут изповеда не само демократска начела изнутра Угарске, него и право самосталности славенски народа на истоку. Народ мађарски, и то и сам онај, који је чист, и саме левичаре, али крајње левичаре бира, још има млоги „народносни“ предрасуда, и сама „учена“ демократија мађарска нешто је заражена тим предрасудама, а нешто нема довољно ауторитета и уплива над масом мађ. народа, да би споразумлење славенске демократије са мађарском, ако је, и колико је могуће, у ово време само посредством Кошута постићи се могло. Опасност је целокупне, па и славенске, и мађарске демократије са запада и севера подједнака. Мађари се само уз Славене одржати могу, а никако уз Немце, који су им нарасли над главом, и који их већ сматрају за „етапу“ на свом путу Црноме Мору. Ено им већ Шмерлинг говори и опет о „јединству држава“, у коме једино „круна царска“ одсјајити може. А шта би тек Бизмарк радио? Оно што и са Пољацима у Познању, којима каже, да треба за срећу да држе, што ће се удостојити благодети немачког језика и немачке наставе у основним школама. Деак — Андрашијева политика већ рђа за „ризницу стародревности.“

СРБИМА БИРАЧИМА, У СРЕМУ
И У ОПШТЕ У СЛАВОНИЈИ И ХРВАТСКОЈ.

Кад је оно гр. Лоњаји неке вође хрв. народне странке при крају прошле године у Беч на договор о споразумлењу сазвао, млоги се народњаци запитивали: да ли је то збиља или варка? да ли код Лоњаја постоји озбиљна намера поравнању, или је то само кушање: докле би се вође народне странке савити дали, или напослетку покушај, да се тим преговорима међусобно неповерење у народној странци произведе, и тим иста ослаби, и разстроји? Последице су показале, да је свега било пре, него првога, него озбиљне намере. То је показао не само ничим неоправдани и необични разпуст сабора, него и даље поступање Лоњаја са вођама народне странке. Овамо су саме мађарске новине раструбиле, да је у преговорима, који су после распуста сабора у Будиму следовали, постигнуто споразумлење између уг. владе и речени вођа у главним стварима, а овамо не само да уг. влада није хтела крму домаће управе у Загребу предати у руке народне странке, него није хтела ни неутралну, или помирљиву владу поставити, него најзакованије унијонисте, Мађароне прве врсте, Вакановића и другове му постави на владу, и подпусти разбана Рауха, да он изборе руководи, да он жари и пали, тако, да се напоследку и гр. Лаци Пејачевић побуђен нашао, да се натраг повуче, и скрштеним рукама идуће догађаје прати.

Ми смо овај поступак уг. владе одпре довољно карактерисали, и показали: да уг. влада на то иде, да задобије најстрожије унијонску већину на хрв. сабору, па онда да измене постојећу „нагодбу“ али не у правцу шире автономије него још тешње свезе. Како Немци, тако и Мађари добијају проктев, да у Хрватској и Славонији уведу непосредне изборе у уг. сабор, чиме би овај сабор сасвим одкопчали од хрв. сабора, а овај свели на „генералну конгрегацију трију краљевина.“

Но о томе је писано, и писано. Сад да видимо, којим средствима хоће влада да дође до своје цели, или ти чиме агитују, и кортешују њене присталице?

Пре свега трубе: да је народна странка признала постојећу „нагодбу“ као законити темељ даљим изменама нагодбе тако, да даље измене зависе од погодбе обе стране, т. ј. да ако се и у колико се непогоде, остане при постојећем стању.

То није истина. Ми смо то већ у овом листу опровргли. Народној странци и даље темељом остаје чл. 42. од год. 1861. т. ј. државност и равноправност тројне краљевине, у колико се обоје неограничи међусобним, али на слободној вољи, а не на сили основаним договором. Народна странка каже: да мора бити нова погодба, па ако Угарска ову усвоји онако како то право и интерес тројне краљевине захтева, или ако даде поуздана јамства, да ће је усвојити, онда у родословнику историјског државоправног развитка може се накнадно примити и усвоити и ова реченица: „Раух роди „Бедековића“ и нагодбу, а обоје Вакановића,“ и т. д. Не усвојили Угарска то, онда остаје „нагодба“ али са свим је то друго: да ли је остала са признањем народне странке, и по томе народа, или без тога, јер то ће бити пресудно за трајање века њеног.

Даље труби владина странка: да је народна странка пристала на оно, што и владина странка жели, и хоће. То је баш онолико истина, колика је истина било у уверавању, које је разбан Раух год. 1865. кад је по Срему и Славонији путовао, чинио, т. ј. да и он стоји на станишту чл. 42. од год. 1861. да и он хоће земаљску автономију, и т. д па после се видило, како је он то разумевао. Није ни чудо, што и сад владина странка тако говори, јер је опет Раух вођа њен. Ми смо и у том погледу показали, да је и оно, на што су познате вође у Будиму пристали били, далеко више од онога, што сад постоји, или што токорсе „Вакановићи“ желе, а ни из далека не стоји то да морају и саме вође остати при речи, коју су дали за случај, да се поравнање неодложно учини, а најмање, да је народна странка за то и после онаког поступка са њеним повереницима везана.

Мађаронска странка агитује такође и са краљ. одписом, којим је сабор распуштен, и зато га њен лист „Народ“ сад често на челу листа доноси. Кад би се народна странка заклањала за краља, за његове толико пута изјављеве свечане исправе, то би мађаронска странка одма повикала: реакција, камарила! а њима је као слободно покривати се плаштем владатељског величанства. Но речеии одпис премаподписао је бан Бедековић и министар Пејачевић, и зато они за њега одговорност носе, и исти као уставни јавни чин подпада јавној критици без повреде величанства, но са позивом на одговорност владе.

Нека нам дакле Бедековић и Пејачевић одговоре на ова питања: прво, кад је изјава већине народни посланика, издана 8. (20.) септ. 1871. побудила у њима „жалосно“ уверење, да се крај духа, изражена у тој изјави од тога сабора није надати успешном деловању, како је онда то, да сабор није одма после те изјаве распуштен, него је ипак за 3. (15.) јануар 1872. сазван? Друго, како се могао сабор, који се 3. (15.) јан. 1872. заиста састао, распустити одписом од 11. јан.? Треће, како се могао тај сабор распустити, пре него што је од себе гласа дао, кад се већ званично знало, да су вође народне странке са гр. Лоњајем и са знањем самог бана Бедековића конферисале, и

да су и владини листови наговешћивали, да је у главном споразумлење постигнуто, кад је дакле бар толико осведочено било, да глас народни вођа већ није више онај, који у септембарској изјави? Четврто, кад се већ знало за тај променути глас, како се могло у одпису позивати на септембарску изјаву? Пето: није ли при настављеним преговорима за време сабора или министар Пејачевић и гр. Лоњаја, и народну странку обмануо, или су то обојца с народном странком учинили? Шесто, нису ли Бедековић, Пејачевићи, Вакановићи и т. д. баш зато навалили на гр. Лоњаја, да сабор распусти, што су видили, да народна странка пристаје, уз вође, и што се побојаше за своја места. Напоследку, није ли по свему томе узрок распуста сабора у краљ. одпису наведен, сасвим неоснован, и по томе није ли круна заведена?

На ово нека одговоре Бедековић, и Пејачевић, који су одпис премаподписали, па ће и сами постидити се, и признати морати, да су они криви, и њини преодници, који су народ толико кињили, сабор толико пута одгађали и напоследку после година дана без гласа и трага, без икаквог разлога и узрока распустили.

Мађарони даље трубе, да сад, како је народна странка пристала на оно што и унијонска хоће, нема начелне разлике странака, него је сад борба око званија, и из тога изводи, да треба да остану они, који су се затекли. Ми смо већ напоменули, да све и онда, кад би се захтеви народне странке зајиста свели на ону меру, која ја између њени вођа и Лоњаја уговорена, и све и кад не би народна странка имала и повода и узрока од тога одступити, ипак је велика битна разлика између захтева народне и унијонске странке. Но све да би размер исти остао у одношају према Угарској у обсегу, унутрашње самосталности, у финансијском погледу, као што не би, каква велика разлика постоји између онога, што је унијонска странка у обсегу унутрашње автономије увела, и што би народна странка увела! Погледајмо само на законе, које је унијонска странка створила, па ћемо видити дубоки јаз, који је унијонска странка земаљској автономији, и грађанској политичној слободи, изкопала. Стид и срам мора да обузме сваког Хрвата и Србина, кад посмотри те законе, који нису удешавани према томе, како ће у земљи да се слобода, просвета, благостање развија, него према томе, како ће фракција мађарона, „мали Хрвата,“ одржати сабор, владу и званија у својим рукама. Не само да су остављене регалисте у сабору, него су и у саборском изборном реду бирачи подељени на два реда, тако, да поједини по звању, или кеси својој претежу читаве обштине. Чиновнике поставља влада озгоре до доле, од поджупана, до пандура. У обштинама није ни оно право задржано, да обштина судцу кандидује тројцу за кнеза, или као што сад зову, обштинског судца, него судац кандидује обштини тројцу по својој вољи, па ако јој се ово не свиди, он именује обштинског судца. Није ли ово збијање шале са изборним правом обштине? И тако док у Угарској како тако народ бира своје жупанијске, варошке и обштинске званичнике — у Хрвацкој и Славонији народ је у том погледу свако право изгубио, и Хрватска и Славонија обасута је наименованим чиновницима горе, него и у само Бахово време. Какав је закон о задругама? Какав о урбарским одкупима? какав о лоњском пољу? какав о жупанијском и обштинском строју? Један лоши од другога. На пољу кодификације не донесоше ти људи ниједног закона, осим закон за вешање они, који би „нагоду“ вређали. Што би и с те стране баш они, који су „нагоду“ правили, први под тај закон доћи морали, зато, што ни таку, каква је, нагоду нису остварили, као што то интерпелација Фодроција, и каз. Јелачића на уг. сабору сведоче, за то и не хају ти људи, или боље рећи одроди. Ако дакле сабор, у ком би народна странка у већини била, ништа друго не учини, него да све те рђаве законе измене, покоси, бољима замене, да земљу на слободоумним основима, и са уважењем автономног права жупанија и обштина преустроји, да на пољу судства, наставе, и просвете, унутрашње трговине, радинске и пољске привреде реформе уведе, доста би било, да се оправда, да људи из народне странке на сабору и у јавној служби заузму места, за које унијонисте нису.

А шта ћемо да рекнемо, кад погледимо на администрацију како уобште, тако и политичну, а особито на ову последњу? Тог пашовања, и аговања, тог незнања, и нерадиности, тог лакомства и вашара, те окрутности спрам доле, подлости и удворљивости спрам горе још није било. На последку и најчеститији грађанин није у својој части, у својој личној слободи сигуран од последњег пандура, четника, или обштинског служитеља. У том погледу зајиста могла би Хрватска и Славонија и самој Босни завидети. Да један од млоги случајева незнања покажемо, навешћемо, како у Срему има срезки судац, који је био шегрт, који никакве стручне школе није учио него се од писарства до судца допротурао, и дан данашњи као судац незна ни обштински закон, него мора да га обштинари уче, како н. пр. §. 26. обшт. закона гласи — ко неверује, нека се извести од Шићана. Други је у Срему бивао је увек од најлоши ученика, и колико је шупљи, толило јо надувенији, и ипак подиже нос на поджупанство, и. т. д.

Напоследку још једно средство кортешовања, и то у Срему. Ту би православни Кушевићи силом хтели да на ново разпире пламен раздора између православни и Католика, или као што они кажу Шокаца. Ту се особито нишани на ердевички изборни срез, где скоро сами православни Срби бирају, те ји одвраћају од Томбора, кат. свештеника. Ту се опет позлеђују старе ране, и напомиње, како Хрвати неће да знаду за Србе, не признају им имена, и т. д. и т. д. Но пре свега да се запитамо: који су то Хрвати, који тако чине? Ни су то нарочито они, којима Кушевић, и сви његови „верни“ служе? Ни је ли Раухов сабор био, који је ударио на србско име, које је од сабора хрв. народне странке признато било? Ни је ли тај Раухов сабор хтео да истисне, и из судства већ истиснуо ћирилицу? Ни су ли ти сад владајући Хрвати разтерали Србе из судбеног стола у Вуковару? Спомиње се и то, што су у Беловарској жупанији три изборна среза где би Срби могли у већини бити, тако подељена, да су Срби у мањини остали, и да је тек један прота Србин, и то по нехаји изабран. Но одкуда да се то Хрватима народне странке у зло писати може? Шта је имала народна странка обште са Розенцвајгом, Трнским, и онима, који су овој обојци заповедали, како да се срезови поделе, и како би се раздор међу Србима и Хрватима посејао баш на ту цел, да владини кандидати испадну? Све кад би било из међу Срба, и Хрвата, али Хрвата народне странке размирица, не пречишћени рачуна, оставимо те за други пут, кад од туђега уплива слободнији будемо. Сад имамо са трећим, и то како са туђином, тако и са Хрватом, који је туђинска примипетља, посла, и ту борбу можемо, требамо, и морамо извојевати Срби и Хрвати народне странке заједно. Ко и тима Србима и Хрватима, и то сад трн у здраву ногу задева, томе није стало ни до Србства, ни до Хрватства, него до тога, да у своју личну и себичну корист туђинским интересима послужи, да раздвоји србску и хрватску народну странку, како би лакше испали владини кандидати. Кушевић, који је досад свима, и најсупротнијим владама служио, који је прошао скалу званија од Јелачићевог галопен — секретара, да мађаронског галопен — жупана, који ни толико православан није, да своју службу за православну ћирилицу на коцку мете, но само толико свезе са православљем има колико дугме св. Лазара са ћурдијом, и монастир Раваница са суб — Розом, или доленс — Розом — он се нашао, да Сремце у Ердевичком срезу учи православљу.

Главно је при новим изборима, да буду истоветни, т. ј. исти, који и пре, јер разпустом сабора круна апелира на народ т. ј. пита народ, да ли је он кад је бирао прве посланике, зајиста разумео ове, и желио оно, што и ови, и дали потом оно, што су његови први посланици у септембарској изјави изрекли одобрају, и на ком основу ови поравнање желе? Ако народ хоће да потврди, да је он то исто при првим изборима желио, и да одобрава политику и правац први своји посланика, он ваља да избере на ново исте посланике, и то не само по начелу, него и по лицу исте, јер само тако може страни свет, који све наше личности не познаје, и круна познати, да народ остаје при истом правцу, истом захтеву. Свака промена у лицу, која не би нуждом, н. пр. болешћу, смрћу, или одказом пређашњег посланика изазвана била, значила би поколебање народа у свом правцу, а према околностима и самоиздајство.

Друго је средство агитације у Срему: да ће се вел. жупан Кушевић само тако одржати, ако избори по владу повољни испадну, а као Кушевић је незаменљив у Срему, јер је као његова заслуга, да су у Срему Срби званичници. Да и неодговарамо на питање: шта је по Сремце већа срећа, или имати Србе, па ма и таке званичнике, или устав и законе. који ће ујамчавати слободан уман, и материјалан развитак народа, напомињемо само то: да ће и политични чиновници Срби у Срему, као и судски, изчезнути као лањски снег, чим они своју „морску“ улогу изпуне, чим т. ј. кортешовањем, агитацијама, плашњом, и разним обећањима, сејањем раздора између Срба и Хрвата, између Срба и Срба, припомогну, да се и опет створи Раухов сабор, који ће развитак народног самосталног живота још већма приковати за казук постојеће „нагодбе“, и постојеће безправности народа Узгредно је то, што сад има, и то којекакви, и свакојаки Србаља чиновника, који се по вољи и ћуди владе у свако доба сметути, и другим заменити могу; главно је пак у том погледу, да се жупанијама и обштинама поврати право слободног избора своји чиновника, па ће онда доњи стојати, не само да Србе поставе, где им је место, него и онаке Србе који су њима по вољи, а не који су удворице туђе. Путуј дакле игумане; нестарај се за манастир. Има Срба и без Кушевића, а и Несрбин био би бољи од њега, јер ако би био честит, био би због тога од њега бољи, ако не, оно бар небилажисрбством, и лажиправослављем сејао и међу Србима семе раздора, него би нашао народ целокупан, и нераздељив у опреци противу себе, као што је то већ бивало.

Напослетку још једно мајушно средство, које се распростире на Черевић, и околину. Овом крају Срема обећава се особено срезко судство у Черевићу, ако уз владиног кандидата буду. Шта? Зар се и том ценом купују гласови? Но уверенисмо, да ће Черевићани и околина одговорити, као оно неки Карловчанин администратору Маширевићу, кад је депутацију на ручак позвао: „мала је то удица за нас.“ Треба извојевати, да жупанија буде автономна, да су у њој представници буду по избору народа, да представништво има право делити срезове како изборне, тако и административне, па ће бити свуда онда срезки власти, где потреба изискује, као што је у Черевићу. А због обећања среза од стране они, који би га по вољи и одузети могли, изневерити народну странку, обшти интерес народа, и свободе, то би било налик на продају Христа за сребрнике.

Да завршимо са једним обштим средством агитације од противне стране.

Има ји који у народу муте са плашњом, да би се вређао владатељ, кад би се исти посланици изабрали. Који тако говоре, то су просте лаже, варалице ма који они били. Нема ту никакве увреде владатеља. У уставној држави владатељ се неможе, неће, и несме наћи увређен тиме, што народ бира посланике, који су противу политике постојеће владе; кад не би тако било, онда би стојећа влада била непогрешљива и морала би трајати, до год траје живот људи, који су у тој влади, шта више и даље, док је државе, док је света и века, јер министри не изумиру сви наједанпут, и као што би преостајући министри попуњавали се са себи равнима, то би како министри, тако и заступници народа морали увек једне боје бити. У таком случају не би уставност ништа вредила, и била би сувишна. Није тако. Сабор није распустио краљ сам, него по савету владе, која се подписала на одпустни одпис; тиме је само толико обележено: да је крбљ у онај ма имао више поверења у онима, који су на влади него у противној странци: и то се поверење већ изменило тим, што је од оно доба бан Бедековић, као глава владе пао, те је Вакановић, још жешћи, Рауховски мађарон постао. Ако народ опет и опет изборима својима покаже, да у постојећој влади, и владавинском суставу нема поверења, круна ће морати напоследку своје поверење одузети људима, противу који је народ, и пренети га на народне људе; кад тога не би било, онде уставан, парламентаран начин управе не би вредно ни потуре. Онда опозиције је не би ни смело бити, у Хрватској и у Славонији н. пр. не би ничега смело бити него с једне стране владини људи и на сабору, и у жупанијским, и обштинским званијама, с друге стране Жувићева вешала за опозицију; који то хоће, ти су баш највећи противници краља, јер сеју ветар за буру, и немаре што ће се и престол пољуљати, само да се они на својим столицама вековечно одрже.

Кр. одпис навађа као узрок распусту сабора и то: што се „зачуло,“ да се већ сада међу пучанством... краљевине Хрватске и Славоније „зачимље“ свестрано ширити трезан и помирљив дух. Но баш је народна странка показала „помирљив дух,“ кад се упустила у преговоре и то таке, који су прешли линију строгог народног интереса, и дошли до линије, коју је и гр. Лоњаји у главном усвојио — ко се дакле не само одпре, него и сад, после распуста сабора

ПОДЛИСТАК.

ЖИВОТ АЛЕКСАНДРА ХЕРЦЕНА.

(по А. ВУРБАХУ.)

VIII.

У то доба, кад је руска влада започела у земљи уваћати либаралне реформе изгубила је изванземаљска агитација јако млого од свога досадашњега уплива.

Домаћа штампа почела се слободније мицати, и Херцен као и његови сурадници Огарев, Бакунин, Галицин, Блимер, Долгоруков осетили су на брзо њену снагу.

Они су се били у почетку изражавали, да је „нова слободна штампа“ услед покрета у самој земљи изгубила своје сураднике. Руски министар гроф Панин био је предмет најжешћега нападања. Услед једне реформе, коју је цар наложио, да се у дело приведе морао је гроф Панин одступити, а „Звоно“ у Лондону, као и француско издање „La Cloche“ у Брислу с највећим сажалењем с њим су се опростили, јер су услед тога изгубили млогогодишњега сурадника, који им је одвећ много материјала за лист давао.

Пољски устанак године 1863. био је за Херцена од неповољних посљедица. Аксаков у Москви устао је у новинама „Дан“ против братимства руски емигранта са пољским, што је „Колокол“ заступао и његове речи у целој Русији одзива нађу. Херцен за неколико недеља изгуби сав свој уплив, и она моћ, која је духовима владала, била је сада у рукама Аксакова и Каткова.

Херцен се године 1864 пресели са својом штампаријом у Женеву, и одавде је прилично живу агитацију за Русију пропагирао, али која је била тек сен оне моћи, којом се његова радња пре неколико година одликовала. Његов уплив почео је јако опадати, јер је са народном струјом у земљи у опреку дошао.

Од велике важности у овом обзиру је отворено писмо Херценово у другом броју новога „Звона,“ које је он године 1868. у Женеви са Огаревом издавао у ком је писму одбио позив, да се услед невидимога положаја опће републиканске свезе руско оделење организује. Ту каже он: „Да суграђани! ми смо републиканци, и то прави републиканци, т. ј. социјалисте. Ми смо онаки, какви смо били у почетку нашега рада. У том смо смислу целу нашу пропаганду ширили. Нема ни једнога списа, ниједнога дела нашега јавнога живота, које се неби са нашим начелима подударало. Ми смо могли одступити у погледу користи, у погледу употреблења и неизведимости, у погледу форме или начина, али несмо никада могли одступити у погледу основног начела. Ми социјалисте подпуно смо уверени да је друштвен развитак само помоћу републиканске слободе и демократске једнакости могућан. Република која не би водила социјализму, била би без смисла; прелаз, који би се неко време држао, — а социјализам, који би политичну слободу и правну једнакост ограничавао, брзо би се у комунизам изопачио. Два републиканска покушаја на прагу социјализма напрасно су се повратили. Од тога времена занимају се народи са другим стварима, које их јако од републике отуђују, и то са слободом савести, са месном самоуправом, са неповредимошћу појединих. И заиста републиканска идеја за будуће векове нема никаква изгледа у старом свету. Постоји у свету једна одсудна власт, коју човек неможе изопачити, нити јој може умаћи. Она своја определења по догађајима означава, њен је протокол повесница. Да, и ово је одлучно определење у Јевропи на штету републике испало. Ми можемо рећи, да је то одлука незнања, покварености и изопачење — али противу нас је наперено.

Неради се о томе, да се ослободимо, него да се раширимо, народне границе да утврдимо, да се наоружамо, да се силом осигурамо — против суседа, а то је против непријатеља. Братимство се оствара на неки особити начин. Неразоружава се Кајн, када на брата разбојнички јурне, него се нападнутом Авелу пружа батина, — а у ствари није од штете за сиромаха Авела.

Зар се баш збиља свет боји Русије? Ми неверујемо. Русија је силна, само кад се брани. Како може она бити страшило Јевропи?

Тако је писао године 1868.

Тако исто одбио је позив у првом броју „Колокола,“ да учествују у женевском конгресу за слободу и мир. И овом приликом одржао је победу разум над наклоношћу.

С демократима, који су се године 1867 у јесен у Женеви скупили, да прокрче пут сближењу и братимству свију народа, подпуно се Херцен слагао. Само једна околност ставила му препреку, да није учествовао у њином саветовању што је увидео, из свију њихових штампаних органа и других списа да је велико непријатељство према његовом отачаству укорењено.

IX.

Лична појава Херценова није никога преварила у очекивању, коју је читањем његових списа и посматрањем његове агитације о њему добио, Снажна мужанствена спољашност, лице пуно израза, лепе очи, жив и окретан стаз, у ком се свестрано изображење, оштро посматрање и смео стварајући дух огледао.

Он је био подпуно светао, племенити характер пун човечанске љубави и доброчинства. Његово изванредно знање подпуно је одговарало његовим

и кр одписа од 11. фебруара 1872. год. показао силом о п и ј е н, и духом непомирљив?. Мађаронска унијонска странка, јер њој није по вољи ни оно, што се између вођа народне странке и гр. Лоњаја удесило било, њој није по вољи био ни бан Бедековић, који је подписао краљ. одпис. у ком се на „трезнан и помирљив“ дух позива, него дотле није мировала, док и Бедековића и Шухаја није оборила, и на њино место Вакановића, и посредно Рауха поставила. Па те странке орган „Народ“ има још образа, да се позива на краљ. одпис, који би по њиној ћуди друкчије испао био, и да с њиме агитује! Ако је дакле „помирљивост мерило избора, то баш Вакановића, Кушевића и т. д. не треба бирати.

Браћо Срби! цокажите изборима својим, да Срби у Срему и свуда немају ништа заједнички са Рауховим људима, који су и ћирилици, и српском имену, земаљској, жупанијској, и обштинској автономији, и политичној слободи грађанској о глави радили, и радиће. Остајте себи самима верни и доследњи. Још једанпут на биралиште свесним духом, и мужкнм кораком. Ако је утрујење, још једанпут на биралиште ићи, ни то није кривица народне странке, него они саветника круне, који хоће тим да вас том досадом уморе, само да би се свега ратосиљали, и њима поље напустили. Но нетреба клонути, не треба се уморити дати. Колико је жртва ваша осетљива, ипак је још виша цел, коју хоћете да подигнете: да т. ј. српски и хрватски народ у тројној краљевини буде у земљи, жупанији и обштини, у законодавству, судству, управи, и финансији, у свему, што се народне самосталности тиче, свој газда, а не туђа пришипетља. Од Дунава, Драве, до јадранског мора да ускрсне држава, која ће своје државоправне одношаје сама уређивати, свезивати их, и разрешавати — како јој право и интерес српско-хрватског народа саветовао буде.

Ми нашу дужност учинисмо, и чинићемо — но време је, да се и друга браћа у Срему покрену, да прате и руководе бирачко кретање, и да нас о течају кретања, као и о противничким агитацијама извештавају, да би путем јавности злу и противнику доскочити могли.

БЕСЕДА ДРА. СТЕВАНА ПАВЛОВИЋА

НА УГАРСКОМ САБОРУ 13. (25.) МАРТА ОВ. ГОД. У СТВАРИ ЖАЛБЕ НОВОСАДСКЕ ВАРОШКЕ ОБШТИНЕ ПРОТИВ ИСТУПЉЕЊА ВРХ. ЖУПАНА ЛЕНАРДА ПРИ ДОЧЕКУ ДР. СВ. МИЛЕТИЋА ИЗ ВАЧКОГ ШТАМПАРСКОГ ЗАТВОРА.

Поштовани саборе! (Чујмо — са крајне левице. Више посланика прикупи се ближе да слуша. Министар Тот изилази напоље.) И ако је о овој ствари већ била реч на овом сабору те је пространо исцрпљена, то ипак налазим за потребно казати неке околности, пошто ми доцније дођоше до руке неки нови податци, који боље расветљавају ову ствар, са свим је у другом лику показују, а од пресудне су важности. Чујмо.)

Кад сам имао срећу поштов. сабору предати интерпелату у овој ствари, онда се г. министар унутрашњих послова позивао на неке прогласе новосадских одбора за Милетићев дочек и на Милетићеву песму, на које се и прошле суботе позвао, тврдећи, да како у тима прогласима, тако и у песми има неких увредних изјава против Мађара, или правије рекавши, да су исти прогласи и песме пуне такових увреда.

Ради тих увреда, рекао је, да се догодише насиља против новосадског грађанства што их почини врх. жупан. Даље је г. министар сам признао, да одобрава тај поступак врх. жупана, и да се слаже са оним упутством, које му је он дао.

Ја сам, поштов. саборе, сада у томе стању, да могу ставити на сто сабора, како речене прогласе тако и Милетићеву песму, и то у у српском оригиналу и у верном мађарском преводу.. Стављам их пак на сто сабора са том намером (одобравање са левице), да се увери овај штовани саборр, о правом стању ствари, а особито да у прогласима и у песми не само нема ништа увреднога за ммађарски народ, него да нема ни једне речице, којомм би се име мађарско спомињало (одобравање са левице). Томе је пак логична последица та, да је илли г. врх. жупан омахнуо г. министра, или је овај, ма и нехотице, омануо и мене и сабор, (са крајне левице: тако је!) тако описавши ствар, као да су бог зна какве страхоте у песми и у прогласима. А то се све зби на темељу извештаја врх. жупана новосадског. Мислим, да неће бити потребно читати песму, пошто ју је већ једном г. посланик Максимовић прочитао, али ако жели поштов. сабор, ја ћу је прочитати (вика левице: нек се прочита — говорник хтеде почети.)

Председник: Није потребно читати је, пошто ју је већ једном г. сомборски посланик прочитао.

Др. Павловић: Дакле нећу је читати, ако не жели пошт. сабор, а прочитао бих је само с тога, да се види, еда ли се слаже са оном коју је г. Максимовић прочитао и које слог ја нисам чуо. А мислим да није потребно ни певати је (веселост на крајњој левици.) Кад се пак не жели читање то је доказ, да песми од стране поштов. сабора није ништа приговорено, и да је дакле по целом свом садржају истинита. Даље је доказ тај, да у песми нема никакве увреде за Мађаре и да се у њој ни име мађарско не спомиње. Али је г. министар изволео казати, да има неку другу песму (са деснице неки машу главом да је има.) Ако је има, ја позивам г. министра да буде добар те је покаже, као што је ми показасмо. Али баш и да има, онда г. министар сам себи противречи, јер он каза да је Милетићева песма пуна увреда против Мађара, а то није. Ево му његових властитих речи, које је изговорио одговарајући, на моју интерпелату пре неколико месеци (чита ис саборског извештаја из седнице 10. (23.) нов,): „Што се пак тиче онога питања г. посланика: еда ли ми је познато, да је врх. жупан Мате Ленард упркос томе, што су дотични одустали од сваке овације, употребивши на најизазивнији и најнетактичнији начин хонвиде и друге војнике, против тамошњег грађанства насиља чинио без сваког узрока и основа? на то одговарам то, да ми то није познато, да је оном приликом, кад је држан банкет у гостионици код „сокола“ и кад Милетића отуда допратише кући, велика гомила света показала се пред станом врх. жупана Ленарда, и тамо са великом виком и псовкама певала тако звану *Милетићеву песму која не велича толико Милетића, колико, не знам како да искажем, ружи Мађаре, и пуна је таквих израза, којих овде само за то нећу да понављам, што не држим да се слажу са достојанством овог сабора.* То су речи г. министра пре неколико месеци, којима се одрешито спомиње Милетићева песма као да је пуна грдња против Мађара. А ево се пошт. сабор уверио, да то није истина (одобравање на левици). Али ја бих рекао, да г. министар сада прибегава другој песми, с тога, што је тако користно по његову ствар, али што се не слаже ни са његовим ни са достојанством овога сабора (одобравање на левици). Али рецимо, да има и какве друге песме, која је певана пред станом г. врх. жупана, не допуштам, да су у њој грђени Мађари, пошто сам се доцније сам у Нов. Саду уверио. Г. министар вели, да се у тој песми Мађари називају „црном псином“. Ја знам, да има једна песма, а та је. како ми се чини, из Хрватске, где се каже „душманине, црно име“, па та се песма певала 1848. год., а да је баш коме и пало на памет, да уместо „црно име“ каже „црно псето“, ја мислим, да се то не може уписати у грех целом грађанству и дати право на гоњење, него ономе, који је то казао. Па ако је тај тиме хтео можда наружити самога врхов. жупана, нема овај права то име придевати целом мађарском народу (веселост и одобравање на левици). Па и речена песма: „душманине, црно име“ певана је, како рекох, 1848. год., онда кад су се догађале и с једне и друге стране и друге још неповољније ствари, онда кад су неки in effigie на вешала осуђени а сада су на највишем ступњу достојанства — па мислим, да ради обште слоге не би требало тих ствари сада подгревати, јер тако можемо на веки у раздору бити а најмање доликује једном министру тако што говорити (одобравање на левици).

И ово је, поштов. саборе, прва обмана, којом је овај сабор заведен.

(Свршиће се.)

ДОПИСИ.

Из Оточца 14. марта. Српској журналистици ваљда није никад тако, као данас, за руком пошло, српску свјест у народу нашем узталасати. Српске опћине, на све стране, све се јагме, која ће пре и боље „права“ својих прађедова, од навале вражије . . ., своим грудима заклонити. И наша српска опћина оточка држаше 9. марта своју скупштину, коју је г. намјестник Скенцић језгровитом бесједом отворио. Дух, коим је његов говор провејан био, беше заиста слободоуман и узвишен. Почем је скупштина за отворену проглашена, устане мјестни капелан, те најпре преставку, коју је новосадска српска црквена скупштина влади поднела, затим онај позив, кои је на ову обћину управљен, прочита. У свом живом говору, коим је горњу представку пропратио, вјерно је насликао критично стање цркве и народности српске. Нагласио је, да жарка љубав и опче поверење, које његова преузвишеност у васцјелом овостраном српству ужива, мађарској влади неиде у рачун, зато је наумила г. владику Стојковића од патријаршеског престола „пошто по то“ удаљити?! У ту сврху, рече, намјерава сазвати сабор ad hoc, кои би избор, или боље рећи кандидацију патријарха по старом „шлагу“ обавио. А онаће се унапрво постарати, да какав Ала-Маширевић, који ће се њој до „црне земљице“ клањати — а са народом клипка вући, бар неколико гласова добије, па је, мисли она, сврха постигнута! Још спомену некакве — незнам — „русоглаве и пасоглаве,“ кои се с непријатељем српства сложише само зато, како би нас „шапом“ својом патријарског благослова усрећити могли. Али Лика и Крбава збори: одступи враже . . . . анатема те било!! Скупштина је позорно пратила рјечи младог свештеника, те богме једнодушно закључи: на високу г. команду (у Загреб) представку „истог“ смисла управити. А на предлог г. Чутуриле, томе назови владики Анђелићу — са његових дјела прозваном Вуку Бранковићу — са презрењем негодовање“ послати. Даље, на предлог Машића скупштина једногласно закључи: новосадској и горњокарловачкој српској црквеној опћини брацко одпоздравље, тим важним додатком доставити, да обе обћине, односно народна странка у њима, на слогу вјерност и јунаштво оточки Србаља и у будуће свагда рачунати може. Друго, да се кроз прашку „Политику“ и бечки „Ost und West“ у свјет абер даде, да је и оточка српска црквена скупштина уложила влади протест против сазива сабора ad hoc. Ово неучинисмо одма зато, јер нам све обћине оточког и корјеничког среза изјавише жељу, да ће и оне „нашу“ представку кроз законито своје представништво подкрјепити. Због краткоће времена немогосмо пристати на то, да наша преставка *оба* среза обигра; јер би томе мјесец па више дана требало: него само на оточки, а ону браћу у корјеничком срезу замолисмо, да нашу преставку само просто изјавом усвоје и подкрепе. Дакле кад све у свом реду буде, ондаћемо у жицу ударити. Треће да се уреднику „Заставе“ г. Стевану Поповићу жицом обзнани, да смо и ми морални учесници његовог страдања, какво само „мађаронска правица“ Србину па још политичару — о кичму обесити може! После још неколико локални расправа г. председник закључи скупштинску сједницу. —

Шта ће сад „свемогући“ Мађар рећи, кад чује и види, да се дични и неустрашни граничари, у коих шале ни лакрдије нема, сви листом дижу за обрану права својих. Богме, могао би се „нетко“ иза ушију почешати, ал ће онда — бити касно. Ситуасија та, довољно оличава пробуђену српску свјест! —

У 21. броју „Заставе“ наглашено је, да нестрљењем изчекивасмо сви, шта ће котарско школско вјеће на познату тужбу овдашњег свештеника рећи, и како ће г. прота „српско“ име заступати: вјеће је прошло, те вам и резултат јавити могу. Школско вјеће незамјера толико г. Габрићу, кои нашу српску дјецу јавно похрваћује, колко „влашком“ попу, кои се усудио тужити га за то. Од . . . њи нисмо се чудо бољем ни надали! Познајемо се ми још у старим опанцима. Сви су они — једнаки и сложни, где Србина увредити треба. Ми само просто бележимо. У которском школском вјећу подједнако смо — изузимајући ред учитељски — заступљени, дакле не толико са мањине, колко са слабе необразованости и равнодушности српски вјећника пролазимо лоше; од тих изузети морамо краишника Дану Љуботину, који је своје „српско“ име збиља енергично заступао. Хвала му! О неоправданом индиферентизму г: проте имали би две три „жуке“ рећи, које муком прелазимо зато, што се и он за нашу „преставку“ својски заузео, те му на овом опет *хвала.* — Српско свештенство мора положај озбиљно проучавати. Времена су јако критична. На све треба, да смо спремни. Које се само онда постићи да ако дух времена у ком живимо, и догађаје свјетске, који се око нас збивају, бодро пратимо. Једанајсти је час куцнуо. А ми јоште спремни нисмо. Наш г. пуковник доби у нашим стварма резерват *свише.* Те је већ и на срезке (котарске) сатнике управио опет „свој“ резерват. Све се то у највећој потаји ради, па ми ипак све — шта више и владине кандидате — знамо: г. администратор Митровић, и г. надпоручник (*сирома*) Жакула. Ово се јавно говори. Овај последњи морао се примити те улоге, да заглади свој тобожњи популаритет, и да покаже влади, да и он зна бити Vertrauungsmann!! видте, они праве рачун без бирташа, вара се г. Шестак ако мисли, да ће и овде мађарској влади моћи „услугу“ учинити. Ако се никад до данас бламирао није, овде ће за сигурно. Он још незна, скиме посла има. Ми ово износимо на јавност, једно зато, да наше свештенство, српски учитељи, и сав народ српски зна, како му се у „штопији“ стрела кује, као и то, да је ово ствар, која у надлежност нашу — а не политичне власти спада, те смо и компетентни о њој јавну реч повести на све стране позор браћо! Нека нам је девиза; *за посланика „официра“ нећемо.* Развијајмо силе наше на све стране, скоро ће нам сванути видовданак, видићемв, ко је вјера — кол невјера. . .!!

σ. Из **Лике**. Жали боже ни у Лики кршовитој, ђе баш прави овејани Србин живи, није све онако како би срце српско желило, али шта би није друга, свагђе па и у Лики саможивости и невјере има, али засад с тијем на страну, па да се и одавде што повољна за свецјело| српство јави. У Грачацу најглавнијем месту српском основата је пред неколико нецеља народна Читаоница. Грачац сад има котарски и порезни уред, војено заповједништво и сад ће се у свем и грађавска школа подигнути. лијепа је положаја и особиту способност имаде, данас сутра од највећег уплива за овдашње српство бити. Да је овђе читаоница народна основана и већ отворена има се највише ваљаном младом српском свјештенику Петру Мандићу захвалити, који је увјек први, кад се о напредку српском ради. Ова читаоница имаде ближе 10 чланова. свих сталежа, и у њу долази старо и младо, мушко и женско на братски збор и договор, те се тако Србин из свог досадањег мртвила буди и освјештава. Не само за оснивање речене Читаонице, него и за зидање велељепна храма у Грачацу, кому равна у свој крајини бити неће. Мандић је први то започео, а и онако од народа уважен, све му за руком иде, и заиста се овдашње српство поноси, да овако честита духовног пастира својим назива.

Није ми намјера Мандића у звијезде ковати, али си заиста за дужност држим, овако баш ваљаног српског свјештеника и осталом српству у правој слици показати, а уједно остало овдашње свештенство, о ком ћу згодом коју рећи, упозорити, да Мандића за примјер узме, ако хоће да га народ поштује и братски љуби. Неда се хвала богу, ни овдашњи Србин више за нос водити, и позна кому је пријатељ, а ко није, а проклет сваки онај, који народним знојем живи а истом о невјери ради — е боли срце Србина — кад покоре свакојаке вића.

Но засад нека ово буде доста — а све овдашње српство кличе: „бог нам нашег Петра поживи и за понос и дику српску уздржи“.

НОВИ САД 21. марта. У овом је листу јављено, из који је манастира, и колико новаца у народни фонд послано. Ми напомињемо овде главније своте. Из Бездана послано је 5000 форината, осим 25.000 фор. у разтеретним обвезницама; из Месића 2000 фор. осим 58.540 фор., државни обвезница, из Беочина 2000 фор., из Војловице 5000 ф. но из други манастира ништа не чујемо; чујемо истина, да је у Опову исплаћен стари дуг пореза од једно 5000 ф. да је у Крушедолу било понављања око 7000 фор. и т. д. но ми се усуђујемо приметити, да комисијама и повереницама није дато упутство, да „узиђавају што више то боље,“ јер то су и настојатељи манастира умели, те тако је и био рачун: нула од нуле не остаје ништа. Кад се једанпут уведе редовна управа, она ће по израђеном плану, по увиђеним потребама, и по измереној снази наредити, да ли да се, где, како, и колико зида, то зависи и од закључења, шта ће се својом снагом, шла ли закупом, или најмом, или иначе обделавати. Ми смо чули, да у неке, и то важније манастире, комисије или поједини чланови њени од више месеци ни завирили нису, да се у Крушедолу зида и што не треба, само да се зида, да гдекоји повереници имају по 7. манастира за надзор, што нису у стању надгледати; да се квантуми продају без комисије, или њени чланова, да се — но нећемо рећати, што само по чувењу долази до нас, али то кажемо: да ми у том погледу нећемо никога штедити, и зато док је још за времена опомињемо дотичне комисије, да обиђу манастире, да стање имања изврде, обележе, и у обште све тако припреме, да се сабору и о стању добара и прихода, и о начину целисходне управе предлози учинити могу. Ми се надамо, да ће г. администратор патријаршије сазвати саборски одбор, чим се из Будим-Пеште врати, и овога одбора бити ће задатак, да од манастирски комисија изиште све што је нужно, да се сабору како рачун, тако и предлог за даље поднети може. Надамо се, да ће саборски одбор доћи такође у стање, да за сабор спреми рачун о досадањој интеркаларној, и предлог о даљој управи даљски добара. Ми и опет опомињемо сваког на своју дужност, јер нама је народна ствар, и по-

---

способностима. Он је био необичнога дара за изучавање туђих језика, и радо се са емигрантима разних народности у њином матерњем језику забављао. „Он је био право чудо у знању језика, живи Полиглот“, каже Роденберг, „ја сам га једном приликом у једном салону чуо руски, француски, енглески, немачки, талијански и шпански говорити“.

Његов читав живот испреплетен је тешким ударцима судбине; није никада одвећ весео био, јер знатан део свога живота провео је под полицајским надзором и несносимим уводама, што му је уживање одвећ огорчило. Последњих дана посети га у Женеви један господар, који се издавао, да је велики поштователь Херценов. После прилично дугога разговора, који се највише на његова дела односио, којом је приликом странац се изразио, да је он подпуно сугласан са радом Херценовим, заподене се разговор о руској влади, а поглавито како је Херцен њеном гањању и стражарењу изложен. „Ви сте непрестано посматрању тајних агената изложени“, примети странац, „а да ли вас и полицајски чиновници непосећавају?“ — Да богме“ — одговори Херцен, „ја сам недавно из Петрограда извештен, да ће један од те господе у Женеву доћи. Шта више и његову су ми фотографију послали. Посмотрите је само!“ Извади слику коју госту покаже. Овај побледи, јер је у тој фотографији сам себе видео.

Године 1870. у јануару оде Херцен у Париз, да своје породичне околности тамо уреди, услед назеба разболи се, патио је од запаленја цигерице, и после три дана болести умре. Умро је 21. јануара — онога дана, кад је Лудвик 16. погубљен био — у гостионици du Pavillon de Rohan. Да је он у Париз стигао осим неколико пријатеља није нико други ни знао. Тек из „Marseillaise“ дознали су, да је Херцен у Паризу — мртав. У паришким листовима објављено је било, да ће му укоп бити око 12 сахата, дочим је он већ у 11 сахати из речене гостионице изнешен, и зато се одоцнила грдна множина људи, који су дошли, да последњу почаст овоме човеку одаду.

Вирубов свој говор, ког је на гробљу држао, завршио је овим речима:

„Када се предам нади, овој вери свију побеђени, и када поглед на будућност бацим, то и ако из даљине, али ипак врло добро видим, да долази време, сретније од овога нашега, у ком ће народи границе порушити, које су сада као неки бедем међу нама подигнуте, онда ће народи заборавити на мржњу и предрасуде народности и спојити се у широко царство — братимства. У то ћемо доба на споменику, ког ће Русија Александру Херцену подићи, ове речи читати: „Он има врло велики заслуга за човечанство“.

У Прагу. **Лаза Обреновић.**

верење народа у ону странку, која се назвала народном, светије него икакве личности. —

Из Пакраца пишу нам између осталог ово:

„Босанска бањалучка богословија иде к своме паду, као што ми неки одлични Босанци приповедаше, и то с тога, што немају честитих учитеља. Они раде сад на томе, да скупљају прилоге, те да шиљу своје синове амо у Пакрачку препарандију, да се изображавају за тамошње учитеље. То вам споменух стога да видите, како је нужно, да се овде бар за сад одржи ова препарандија. Професори „препарандије“ чине све и сва, што се може чинити, и једва чекају, да разашљу једанпут своје ђаке по оним крајевима за учитеље.

Шк. савет расписао је стечај на 10 стипендија за пакрачку препарандију, а пријавило се за њих само 5 ученика, па *ни ови никад је не добише.* Професори се обраћаше и на Натошевића и на г. администратора Стојковића, па и ту заман, најпосле сиромаси ђаци изјавише, да ће иступити из препарандије због новчане оскудице и то се јави телеграфски, коме је требало, а г. Стева В. Поповић свима члановима шк. савета, па ни то не поможе. Професори такође не примише целе плате, а дођоше у најгоре доба године, те узајмише, па од тога помагаху и ђацима. И ево до данас још од стипендије ни гласа, — а ако овако потраје и ђаци изиђу, пропаде препарандија, па не знам на кога ће се тада свалити кривица“.

Дописник рече, да се није хтело то на јавност износити, ради штедње, и сад нам није то јавности ради достављено — али како без јавности нема лека, то морадосмо и то на видик изнети, неби л' пре наредбе било. Асистенција народна без сумње има упутства, да изплаћује, што је сабор закључио, и одбор наредио па како да професори и стипендисте сироти ђаци толико пате и натежу?

Неки свештеници протопрезвитерства у варадинској пуковнији прозвали су ову пуковнију „Германијом“ зато што се свештеници у тој пуковнији спремају. да „Герману“ Анђелићу изјаву поверења даду, и у обште да се „опуче“ народној странци. Само још као што „Јоја“ Димитријевић, рече, реве бановачки парох Павле Јанковић, али и томе ћемо, рече, нас 5—6, отићи, па онако ајдучки и од њега изнудити пристанак уз њи. Састанак ће бити код земунског проте. Међутим само тако, ви калуђерски попови, па кад вас после од обштина снађе, што избећи нећете, припишите Анђелићима, и од њи тражите издржање своје, — Кипра није отишао у Привину главу, као што је свом кочијашу казао, да разтруби, не би смео ни присмрдити у тај манастир, бар не би у њему кашике а још мање кључа од подрума и касе нашао, него му је први „воз“ био у Раваницу где се „гавранови“ прикупљали, да онде или у Кувеждину конференцију држе. Данас смо видили неколико гавранова (т. ј. калуђерски свештеника) и у Новом Саду, из Бачке, и једног из Баната; као што чујемо, држала се конференција. —

Право се каже, да у нас инат велику улогу игра, особито онде, где је борба; ту ти мањина изината кипти, а већина љуљушкајући се у сигурност своју иде ногу пред ногу. Особито је нехатост овладала тако званом интелигенцијом нашом, било старијом средњом, или млађом. Ево из Срема, једва у месец дана по један допис у обадвојима новинама народне странке. Ми одавде незнамо месне околности; ми неможемо месна кретања пратити; ми незнамо где у које место противник дође, или ради, који и како, чим заварава и заводи народ, да би одма те људе на јавност изнети, и њине махинације обелоданити, и оповрћи могли. Срем ћути. Можда ће ко казати; али и ради. Дај боже. Али ћутио је, и кад су обштинари и жупанијски представници бирани, па видилисмо да је ћутање значило нерад. Све је изненада дошло, а из Вуковара села нису ни извештена о долазећим стварима. И иначе: Србима је отворена и славенска и друга страна преса, нарочито: „Политика“, „Вандерер“, „Ост и Вест“, често „Хон“, „Мађар-Ујшаг“, а кадкад и Лојдови“, особито „Унг. Лојд“, и редко, врло редко, од године до године може човек читати какав допис у тим листовима. Наравно, ко би — но има времена.

ТЕЛЕГРАМИ УРЕДН. „ЗАСТАВЕ“

Ујпеч 19. марта. Дињашка обштина закључила 9. а послала данас министарству представку због потврђења саборски закључака, ограђујући се против сабора ad hoc.

Оточац 20. марта. Обштина поднела влади представку у смислу новосадске. Анђелићу негодовање.

Илок 20. марта. Јуче једногласно закључила илочка црквена обштина представку против сабора ad hoc, данас послала.

Рума 20. марта. Задруга Срба занатлија у ванредној главној скупштини једногласно закључи пожурницу ради одобрења саборски закључака, ограду против сабора ad hoc, највеће огорчење против Анђелића.

Загреб 20. марта. Данашња србско-црквена скупштина закључила ограду против ненадлежног једностраног поступка угарског министра просвете у пословима србске црквено-просветне аутономије, ограду против сабора ad hoc, сваке повреде аутономије по угарској влади, посредовање наше земаљске владе код круне на осујећење намишљеног протузаконитога корака угарскога министра просвете.

Карловци 20. марта. Обштина крчединска послала пожурницу ради потврде саборски закључака. Ограђује се против сабора ad hoc.

Петриња 20. марта. Блињска црквена скупштина једногласно у својој седници закључила ограду против сабора ad hoc у једно на највише мјесто представку послала да се закључци саборски што пре одобре.

Петриња 21. марта. Тремушњачка главна црквена скупштина усвојила јуче представку горњо-карловачког општества у погледу избора за предстојећи србски конгрес и послужиће се свима законитим средствима за одпор свакој самовољи.

Илок 21. марта. Ердевичко црквено-школска општина 19. марта једногласно закључила влади ограду у црквено просветној ствари и по смислу новосадске обштине представку поднела.

НОВИЈЕ.

Пешта 18 марта. Опозицијонални акцијони одбор обнародовао је у свима органима левичарским свој позив на избор. У истом позиву вели се, да одбор нема материјални средстава на расположењу; они ће опозицијоном клубу саветом и моралном подпором послужити. Приврженици левице нек су сложни, и нека гледе да опозицији победу извојују.

— Однис, којим ће се хрватски сабор сазвати већ је зготовљен, али због одсутства министра, који га има премаподписати, изиће тек кроз неколико дана. Рок сазиву сабора морао се због рекрутовања одгодити, с тога ће се сабор најраније у половини првог јуна отворити.

НА ПРЕОДНО ЗНАЊЕ.

На изјављену жељу од стране Романа, нарочито њини саборски посланика, да би учествовали у бечкеречкој конференцији, и са обзиром на то, да ће можда потребно бити, да и наши романски посланици остану на сабору до краја, по договору бечкеречког и новосадског одбора, одгађа се велика народна конференција србска од 2. (14.) априла **НА ЦВЕТИ** ове године, што ће се у идућем броју поновљеним позивом на обште знање дати.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

На измаку прве овогодишње четврти отварамо предплату за идућу другу четврт, и позивамо уљудно пријатеље нашега листа, којим рок предплате изтиче, да изволе на даље и за рапије па наш лист предплатити се.

Цена му је иста:

За Аустро-Угарску:

на годину	12	фр.
„ по године	6	„
„ четврт године	3	„
„ месец дана	1	„

За Србију Црну Гору и друге српске земље:

на годину	120	гр.
„ по године	60	„
„ четврт године	30	„

За претплатнике из других земаља због веће поштарине стаје лист годишње, и то: за Немачку 15 ф., за Италију и Романију 16 ф. 50 н., за Француску 19 ф. 50 н., за Швајцарску и Америку 20 ф. 50 н.

Молимо, да се новци упућују на **администрацију** „Заставе,“ дописи пак и чланци на: **уредништво.**

Досадањим претплатницима који се за идућу четврт још нису претплатили послаћемо **само прва три** броја. Од кога нам за то време претплата не стигне. томе ћемо даље шиљање листа обуставити. Ко од њих дакле није вољан лист и даље држати нека нам **овај број** одмах натраг врати.

У Новоме Саду 16. марта 1872. год.

Уредништво „Заставе.“

Српско народно позориште.

Недељни ред представа у Новоме Саду.

У четвртак 23 марта: **„Роман сиромашког младића.“** Драма у 5 чинова, написао Октав Феље, превео С. Савковић.

У суботу 25 марта први пут: **„Мати и син.“** Драма у 2 раздела а 5 чинова, од К. Бирхофајферове, превео Ђ.

ПОЗИВ
НА ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ У КАРЛОВЦИ.

Јавља се поштованој публици да ће прво јавно предавање у Карловцима бити у суботу 25. марта — на Благовести, тек. год. у дворани „српске Читаонице.“ Говориће: Др. Живко Гојковић из друге своје књиге политичног буквара: *„О јавном мнењу или шта свет вели.“* и Јован Живановић: *„Рат за ћирилицу од оног доба како смо дошли у Аустрију па до ваљке тамнице.“*

Почетак је предавању у 7 сати у вече.

У Карловцима 20. марта 1872.

Одбор за јавна предавања.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Сисак 19 марта 1872. Пшеница је у непромењеном стању, цене се узиркос трајној млитавности одржавају, јер су готовине врло умерене. Данас бележимо: Бечејску и потиску 84—86 *ft.* по 6 ф. 85—95 н, Потиску 82—86 *ft.* по 6 ф. 40—45 н. а. Панчевачку 79—86 *ft.* по 5 ф. 70—80 н.

Кукуруза је све једнако тражено. и има знатан однос, који би још знатнији био, да неби здраве робе недостајало. Разначано је до 8000 вагана међу којима је до 2000 вагана прима нове робе по 4. ф. 40—50 н. плаћано, дочим је средња роба по 4 ф. 10—25 н. ишла.

Јечам се живље тражи, те га је до 3000 вагана однешено и плаћана је пиварска роба 68—70 *ft.* по 3 ф. 30 н.

Зоб је и ове седмице живахно пазарена, и прометнуто је исте до 3000 бечки центи са непромењеним ценама: банатска по 3 ф. 35—40 н., а босанска у транзито по 3—3 ф. 6 н.

(Живковић и друг) **Пешта.** 19. марта. Влашка, турска, и србска пшеница не тражи се за сада млого, јер није тако добра роба; али почем је слаб довоз изваньске пшенице, то има изгледа, да ће моћи пролазити.

Данас бележимо ове цене:

Пшеница, прве врсте, потиска 87 *ft.* 7 ф. 50 н., банатска и из других крајева 86 *ft.* 7 ф. 15—30 н.

Раж: непромењена по каквоћи 3 ф. 40—50 н.

Јечам почетком ове недеље у 25 н. скочио, касње продаван по 4 ф. 20 — 40 н.

Зоб добра роба 1 ф. 80—90 н.

КУРЗ ОД 19. МАРТА.

Сребро — — — — — — — — — — — —	118.50
Дукати — — — — — — — — — — — —	5.25

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Оставком досадањег **новчара** српског народног позоришта остало је упражњено то мето, за које се отвара стечај на три недеље дана, кад овај стечај први пут у новинама на јавност изађе.

Новчару је годишња плата 720 фор. а. вр. и бесплатан пут, кад с позоришном дружином или у послу позоришном путује.

Од новчара се захтева, да зна српски и немачки језик, и да је вешт у рачунању.

Првенство имају они просителји, који могу и кауцију према својој годишњој плати положити.

Из седнице управнога одбора друштва за срп. нар. позориште, држане 10 марта у Новоме Саду.

Сава Петровић с. р. тајник — **Стеван Брановачки** с. р. начелник. 2—3

ОГЛАС.

Од стране суда сл. кр. вароши Н. Сада као надтуторске власти овим се на молбу Стевана и Ђорђа Будошана позивају сви они, који држе да имају наследног права на оставину Јована и Луке Будошана састојећу се из делова од кућа под бр. 1682 и 1717. да се за време од 45 дана бројећи од трећег уврштења овога едикта суду овоме писмено пријаве јер ће се се у противном случају по истечају горњег рока поменута оставина гореозначеним просителјима предати односно на њиово име преписати.

У Н. Саду 6. новембера 1871.

Имре Бала с., р., бележник. — **Јован Радовановић** с., р., вар. судац. 762—3—3

ОГЛАС.

Подписани патронат овим јавља, да ће се платонова штампарија 20. априла (2. маја) 1872. у 9. сати пре подне у гимназиској' дворани у општинској сали на јавној лицитацији продавати. Ко ствари купити жели нека се пријави код г. ђорђа Шилића старатеља фонда гимназијског, оде ће лицитационе увете и попис ефекта и пре лицитације видити моћи.

Из седнице патроната србске вел. новосадске гимназије 16. (28). јануара 1872. 764—1—3

РАФОВИ за мануфактурну трговину врло добро удешени и солидно урађени 12 фати дужине, са тезгама од фати дају се на продају у пола цене ближе се може дознати код 763—1—3 **Лазе Вуков.**

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
ЈОСИМА БОГДАНОВИЋА
у Руми,
потребује једног спомоћника 766 1—3

СТЕЧАЈ.

Овим се отвара стечај на упражњено место општинске бабице у Надељу, жабаљског среза, у тителском батаљону. С овим местом скопчана је плата од 150 фор. ау. вр. у готовности.

Проситељке морају бити дипломиране бабице; доброг моралног поведења и србкиње.

Првенство ће имати она која осим ови својстава више језика говори.

Молбенице имаду се до последњег априла 1872. год. п. р. овој срезкој управи поднети.

Од ц. кр. среске управе у Жабљу 27. марта 1872.

срезки начелник,
765—1—3 **Светислав Николић.**

СТЕЧАЈ.

Овим се отвара стечај на упражњено место ововарошког српског учитеља II. разреда са годишњом платом од 400 ф. ав. вр. и слободним станом.

Проситељи имају своје молбенице за 4 недеље дана од првог уврштења овог стечаја подписаном председнику послати и у истима доказати, да су педагоске науке свршили с таким успехом, да су способни за учитеље на варошким школама. Исто тако имају поднети сведочбе о свом досадањем занимању и моралном поведењу.

Знање поталног пјенија и мађарског, као и немачког језика особито ће се у обзир узети.

Са дужности настављања деце скопчано је и појање у цркви.

Из седнице школског одбора држане у Вел. Бечкереку 11. марта 1872.

Светозар Пантелић перовођа и члан шк. одбора. — **С. Николић** школски управитељ. 3—3

СТЕЧАЈ

отвара се по други пут на упражњено учитељско место у Тарашу.

Учевни језик је искључиво српски.

Са овим званијем скопчана је плата од 400 ф. а. вр. 4 јутра ораће земље поред слободног стана.

Од стицатеља ште се да су вешти у црквеном појању, и позивају се да молбенице своје подкрепљене са нужним сведочбама о свршеним наукама и досадањем службовању за 4 недеље од последњег уврштења овог стечаја подписаној црквено-школској обштини поднесу

Из седнице црквено-школске скупштине у Тарашу 12. марта 1872 године. држане.

Миша Прасић, перовођа — **Александар Кириловић**, председник. 752—2—3

КАФЕЦИЈА УЈЕДНО И ГОСТИОНИЧАР
може узети на се моју кафану у В. Кикинди састојећу се из једне велике сале, 4 собе, кујне, предсобија, шпајза, подрума, авлије са баштом и кувланом.

Условља могу се код подписаног дознати.

У Вел. Кикинди 11. марта 1872.

Трива Мишковић арендаш.
752—3—3

ФРИДЛЕНДЕР И ФРАНК
У БЕЧУ
ФАБРИЧКО СТОВАРИШТЕ ЗЕМЉОДЕЛСКИХ МАШИНА
III. hintere Zollamtsstrasse № 9.

Препоручују своје добро уређено стовариште локомобила од **8—10 коњски снага** и **парних машина за вршење Hornsby & Sons, локомобила од 3½ коњски снага особито доброг састава** и са истом снагом као локомобила са 4 коњске снаге из других енглеских фабрика, поред тога нови американски машина за вршење које исто толико допринашају као и енглеске парне машине за вршење са 8 коњски снага.

Оригиналне Бурдекове „Церес“ машине за кошење ране са једном справом за кошење траве.

М. Кормика машине за кошење траве, Кирби, поправљене за кошење траве, само 5 центи тешке.

Грабљаче од Ховарта, Геплове машине за вршење, ветрењаче и т. д.

Фридлендерове гвоздене машине за сејање.

Подпуно илустрован ценовник шиље се на захтевање бадава. 682—2—4

МОЛИМ ДА СЕ ПРОЧИТА!

Јављам поштованој мушкој публици и мојим пријатељима из места и са стране, да сам на овдашњој пијаци у главном сокаку у кући госп. удове *Ракиле Ђорђевић*, преко пута од лебарског сокака отворио нову трговину за мушку потребу и учтиво препоручујем

НАЈНОВИЈЕ ФРАНЦУСКЕ И БЕЧКЕ МОДЕ ШЕШИРА,
ВРЛО ДОБРИ МУШКИ ЦИПЕЛА,
СОЛИДНО ШИВЕНИ БЕЛИ И ФАРБАНИ МУШКИ КОШУЉА И ГАЋА,
у великом избору
НАЈЛЕПШИ ПОША, КИШО И СУНЦОБРАНА
ДОБРИ ПРАШКИ РУКАВИЦА,
ЛЕПИ ШТАПОВА, НОВЧАНИКА, ТАБАКЕРА, ПЕРОРЕЗА, ЧЕТАКА ЗА ХАЉИНЕ, КОСУ И ЗУБЕ,
ДОБРИ МУШКИ ЧАРАПА,
у великом избору
МАРАМА ЗА ЏЕП, од ПАТИСТА, ПЛАТНА и СВИЛЕ,
НАЈФИНИЈЕГ САПУНА, МИРИСА и ПОМАДЕ,
у лепом избору
ЛУЛИЦА и ШПИЦЛОВА и ЦИГАРА,

и све друге за мушку потребу ситније ствари.

Све ове наведене ствари купио сам из први фабрика и великокупаца за готов новац, и зато сам у стању свакој жељи одговорити, с тога молим поштовану господу и моје пријатеље, да ме њихове посете удостоје, а моја ће брига бити да увек сваког лепим и добрим еспапом и солидном послугом задовољим.

Налоге са стране ћу увек брзо и савестно одправљати.

С поштовањем

761—2—3 **М. Р. СТОИКОВИЋ.**

Властник, издаватељ и одговоран уредник др. Свет. Милетић. — Српска народна задружна штампарија.